

O NAGLASKU TIPÁ PÓNOS

HELENA DELAŠ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb
helena.delas@vk.t-com.hr

UDK: 811.163.42*342.8
DOI: 10.15291/csi.4904
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 12. 5. 2025.
Prihvaćen za tisak: 3. 7. 2025.

Područje akcentologije hrvatskoga standardnog jezika u nekim dijelovima nije sređeno i zbunjuje ne samo „obične” jezične korisnike nego i jezične stručnjake. Rad je prilog utvrđivanju naglasne norme imeničkih tvorenica nultim sufiksom. Cilj je rada pratiti širenje sekundarnoga dugouzlaznog naglasaka tipa *pónos*, *pródor* na račun izvornoga kratkouzlaznog naglasaka tipa *pónos*, *pródor* u jednojezičnim rječnicima hrvatskoga jezika te na temelju usporedbe kodificiranoga i verificiranoga naglasaka prepoznati razvojne tendencije hrvatskoga standardnojezičnog naglašavanja u korpusu predmetnih tvorenica – dvosložnih izvedenica muškoga roda nultim sufiksom od glagolā izvorno kratkih prefiksa. Pokazuje se da opstojnost kratkouzlaznoga naglasaka u jednojezičnim rječnicima nije ugrožena, ali ne čuva se tako dobro kao u starijim, dvojezičnim rječnicima; često je kolebanje između dvaju uzlaznih naglasaka te dubljanje zbog analoških utjecaja (npr. *dópis* i *dópis* prema *zápis*). Neusklađenost rječnikā upućuje na to da se radi o procesu koji je u tijeku. Ispitivanjem stanja u standardnoj zapadnonovoštokavskoj izgovornoj praksi utvrđeno je da je dugouzlazni naglasak u ekspanziji i potiskuje kratkouzlazni: pogotovo kod izvedenica s određenim prefiksima (*do-*, *po-*, *pro-*), u novijim tvorenicama od kojih su mnoge stručni nazivi (npr. *dópis*, *pógon*, *prómet*, *úred*). U izboru između kodificiranoga naglasaka i naglasaka koji je ustaljen u standardnoj zapadnonovoštokavskoj izgovornoj praksi prednost bi trebalo dati tomu drugom.

KLJUČNE RIJEČI:

hrvatski jezik, imenice, rječnici, sekundarni dugouzlazni naglasak, standardno naglašavanje

1. UVOD I OBRAZLOŽENJE TEME

Odavno je zamijećeno da postoje naglasne nepodudarnosti u novijim, jednojezičnim rječnicima hrvatskoga jezika. Kod imeničkih tvorenica nultim sufiksom njihov je opseg velik, a problem postaje jasnijim s povijesnoga gledišta. U štokavskome naglasnom sustavu izvorno su dugi prefiksi **nā-*, **zā-*, **prī-*, **per-* (*pre-/prije-*), **orz-* (*raz-*), **nādb-* (*nad-*), **perdb-* (*prijed-*), **ū*¹. Štokavski proces u kojem se u sufiksanim izvedenicama nultim morfemom od glagolske osnove koje, morfološki gledano, imaju strukturu *prefiks* (izvorno kratak) + *osnova* + *nulti morfem*, tj. u riječima tipa *pònos*, *pròdor* širi sekundarni dugouzlazni (') naglasak, tj. *pónos*, *pródor* ponekad se naziva kanovačkim naglaskom² zbog pojave neetimološke, tj. analoške mlađe dužine kod izvorno kratkih prefiksa: *ò(b)-*, *prò-*, *pò-*, *pòd-*, *sà-* (< **sb-*)³, *iz-*, *ù-* (< **vb-*). Takav je fenomen karakterističan za istočne novoštokavske govore (Kapović 2015: 742), no širi se i u zapadnim novoštokavskim govorima, ponajprije panonskim.⁴ Smatra se da se „(...) općenito prema dužini kod izvorno dugih prefiksa počela javljati analoška mlađa duljina i kod starih kratkih prefiksa.” (*ibid.*: 742), a da je polazište za duljenje prefiksā zacijelo analoško: usp. *dókaz*, *pókaz*, *úkaz* i *prikaz*; *dóživ*, *póživ* i *náziv*, *príziv*, *záziv*; *dónos*, *pónos* i *nános*, *prínos*; *ópis*, *pópis*, *própis*, *úpis* i *nápis*, *zápis*, *prijépis*; *dóvoz*, *próvoz* i *návoz*, *prijévoz* itd.

U radu se prati opisano širenje neetimološke dužine kroz jednojezične rječnike hrvatskoga jezika na korpusu tvorenica koje pripadaju nepromjenjivomu naglasnom tipu dvosložnih imenica muškoga roda s izvorno kratkim prefiksom i bez nepostojanog „a”, a kojima se osnova izvodi nultim sufiksom od kakva prefigurirana glagola. Dodatno, sociolingvistički se ispituje koliko je opisana pojava proširena u standardnoj izgovornoj praksi, ponajprije štokavaca jer se radi o temeljno štokavskom procesu i

¹ Stari dugi prefiks **ū-* često se u štokavskom/čakavskom/kajkavskom stapa sa starim kratkim prefiksom **vb-*.

² Prema Kapoviću (2015: 741) naziv „kanovački naglasak” označuje neetimološku dužinu u određenim izoliranim primjerima (na starim **e*, **o* i **b/b*, gdje se izvorno očekuje kraćina) koja je najproširenija u štokavskim govorima, npr. *jéla*, *róda*, *táma* i taj naziv treba razlikovati od naziva „kanovačko duženje” koji označava pravo fonetsko duženje, kod oksitoneze (npr. *ženā* > *žēnā*) i kod retrakcije (npr. *ženā* > *žēna/žēna*), a koje se javlja na štokavskom, kajkavskom i čakavskom području; o čemu više vidi u Hraste (1957). Naziv „kanovački/o” potječe od Karadžića koji je primijetio da neki govornici u okolici Beograda, koji inače imaju poštapalicu *kano*, pa ih zovu Kanovci, dulje kratkouzlazni naglasak u dugouzlazni: *lónac*, *dúkat*, *žēna*, *sélo* itd. (Hraste 1957: 59).

³ *Sà-* je izvorno kratak prefiks i potječe od **sb-* sa sekundarnom vokalizacijom poluglasa, usp. **sbòrb* > *zbòr/sàbor*.

⁴ Benić (2007: 24) takav naglasak potvrđuje u osječkom govoru: *póživ*, *prómet*, *prórok*, *próstor*, *próglas*, *dókaz*...

jer je „Hrvatsko (...) standardnojezično naglašivanje štokavsko naglašivanje, ili preciznije, zapadnonovoštokavsko naglašivanje. To znači da standardna akcentuacija ne može biti istodobno i štokavska i kajkavska i čakavska, tj. štokavsko-kajkavsko-čakavska (...)” (Barić i dr. 1999: 71).

Od dosadašnjih razmatranja naglaska imeničkih tvorenica nultim sufiksom značajna su tri. Prvi je D. Brozović (1963) razmatrao problem ugroženosti kratkouzlaznoga („sporoga”) naglaska i prodornosti dugouzlaznoga naglaska kod dvosložnih izvedenica muškoga roda nultim sufiksom od prefigiranih glagola i to s prefiksom koji sadrži samoglasnik *ò* ili *ó* (*do-*, *o-*, *ob-*, *od-*, a od riječi s prefiksima *po-* i *pro-* ima samo četiri: *prodor*, *progon*, *provod* i *sprovod*). Pregledani su „hrvatskosrpski” i srpski akcentuirani rječnici objavljeni prije Drugoga svjetskog rata (Ristić–Kangrgin 1928, Karadžićev 1935[4]) i nedugo nakon njega (Benešićev 1949, Barićev 1950, Dayre–Deanović–Maixnerov 1956, Deanović–Jernejev 1956[2]) zatim *Rječnik JAZU* (1880–1976), Daničićeve akcenatske studije (1925), dva pravopisa (Belićev 1950. i zagrebačko izdanje *Pravopisa* dviju Matica 1960), a u obzir su uzeta i „nehrvatskosrpska” izdanja četiriju poslijeratnih rječnika (Jurančićev 1955, Frančićev 1956. i 1959, Tolstojev 1958, Igovov 1959). Brozovićeve analiza 114 imenica potvrdila je da je klasična norma samo *ò* i da su oblici s *ò* u najvišem postotku zastupljeni u izvorima koji odražavaju tzv. klasični srpskohrvatski jezik (Daničić–Maretićev).⁵ Osim toga pokazalo se da su pisci mlađih ekavskih rječnika prema oblicima s *ó* tolerantniji nego ijekavski, pa se oblici s *ó* polovinom prošloga stoljeća učvršćuju u standardnoj ekavštini te prodiru pomalo i u ijekavske rječnike. Prema Brozoviću, polazeći od praslavenske akcentuacije, nema sumnje da su se „pravilno”, „organski” razvili samo oblici s kratkouzlaznim naglaskom (*˘*) ili s kratkosilaznim naglaskom (*˘*).

Ali kad se radi o standardnom jeziku, onda je odgovor u njemu samome jer je on autonoman prema svemu izvan sebe: prema razgovornom jeziku, pa makar bio i više-manje zasnovan na govornom standardu, prema svim dijalektima, čak i onima koji su mu dali građu iz koje se rodio, prema svim drugim jezicima, pa makar bili i najsirodniji, ili se čak prema njima nalazio u odnosu potomka prema pretku (Brozović 1963: 149).

Brozović misli da funkcioniranju standardnoga jezika načelno ne bi škodili oblici s dugouzlaznim naglaskom te „da je *ó* karakteristika upravo onih riječi što imaju tehnič-

⁵ Prema Lászlóu (1996: 434) jedini primjer u kojem se javlja kanovački naglasak na prefiksu u Karadžićevu rječniku riječ je *prórok*.

ki, uredski, novinarski, vojnički ili razgovorno-gradski karakter” (*ibid.*: 148); tipični su primjeri *dópust, dólet, dópis*. Međutim zamjenjivanje kratkouzlaznoga naglasaka dugouzlaznim u predmetnim izvedenicama nepoželjno je za Brozovića jer je „dio jednog šireg procesa – postepenog uzmicanja kratkouzlaznog akcenta uopće, prvenstveno u korist dugouzlaznoga” (*ibid.*: 150)⁶

S. Babić prvi je cjelovito prikazao tvorbu imenica nultim sufiksima u hrvatskome „književnom” jeziku (1981). Objasnio je i mnoge teorijske probleme toga tvorbenog područja – od pitanja broja nultih sufiksa (-Ø1 za m. rod i -Ø2 za ž. rod) i morfoloških promjena osnovā do razgraničenja tvorbenih riječi s nultim sufiksom i netvorbenih riječi s nultim nastavkom m. i ž. roda (tako su kao netvorbene riječi izdvojene *izgred, pògreb, pròzor, pròsvjed, sávjet, ùvjet, ùzrok, závjet* i dr.)⁷ te određenja tvorbenoga smjera.⁸ Za dvosložne izvedenice muškoga roda nultim sufiksom od prefigiranih glagola Babić zaključuje da tvore tri naglasna tipa (` , ' ` , " `) čija raspodjela zavisi od prefiksa osnovnoga glagola: tip s kratkouzlaznim naglaskom osnovni je za izvedenice s prefiksima *do-, iz-, o-, ob-, od-, po-, pod-, pro-, u-, uz-*, a tip s dugouzlaznim naglaskom osnovni je za izvedenice s prefiksima *na-, nad-, pre-, pri-, raz-, sa-, su-, za-*. Iako zbog analoških utjecaja uočava prodor tipa s dugouzlaznim naglaskom na područje tipa s kratkouzlaznim naglaskom, njegov je stav da u normativnoj literaturi tipu s kratkouzlaznim naglaskom treba dati izrazitu prednost. Štoviše „(...) naglaske kao *póklon, póvod, pógon, pórod* i druge takve treba suzbijati koliko je to lingvistima u moći” (Babić 1968: 128).

Babićev pregled bio je dobra podloga za daljnja naglasna istraživanja i preciznije određenje naglasaka imeničkih tvorenica nultim sufiksom od glagolā, što je učinio I. Zoričić (1990). Njegovo istraživanje naglašavanja izvedenica muškoga roda nultim

⁶ Brozović je dobro uočio da je odnos između dvaju uzlaznih naglasaka „nagrizen” s više strana te da se tendencija zamjenjivanja kratkouzlaznoga naglasaka dugouzlaznim odražava u normativnim priručnicima u određenim morfološkim, tvorbenim ili fonetskim kategorijama. Npr. za tip *lòvac, lóvca* (jd. vok. *lòvče*, mn. nom. *lòvci*, vok. *lòvci*, gen. *lòvčā*, uz *lòvācā* i *lòvācā*), koji u kosim padežima ima dug slog po fonetskom pravilu o tzv. položajnom duljenju, nerijetko je u rječnicima i za nominativ jednine zabilježen ` naglasak. U Anića (2004) nalazimo *kòlac*, mn. nom. *kòlci*, gen. *kòlčā* nasuprot Klaićevu (2013) *kòlac*, mn. nom. *kólci*. U Anića se naglasak u množini izjednačio s tipom *stàrac* (mn. *stàrci, stàrcā*), odnosno s tipom *nòvac* (mn. *nòvci, nòvčā*; tako i *kònac, lònac, stòlac*). Tipu *lòvac, lóvca* prema Klaiću (2013) pripadaju: *bòjac, bòrac, dòlac, dòjam, dòmak, dòlac, gòlac, kòlac, lònac, lòvac, plòvac, pòjac, rònac, vòlak, òrao, òvan, òvas*.

⁷ Za mnoge izvedenice koje su u tvorbenoj vezi s glagolima VI. vrste Babić (1981: 23) kaže da su netvorbene i da je glagol izveden od njih.

⁸ Pri određenju tvorbenoga smjera kod izvedenica od prefigiranih glagola ima najmanje problema: „Ako tvorenica ima prefiks, a dio bez prefiksa nije samostalna riječ, onda je tvorbeni odnos jednoznačan, npr. *zápis* < *zapísati* jer ne postoji *pis*, pa *zápis* nije tvoren prefiksalsnom tvorбом (*za + pis*)” (Babić 1981: 17).

sufiksom od prefigiranih glagola pokazalo je da, iako je očit prodor dugouzlaznoga naglasaka na područje kratkouzlaznoga, „(...) opstojnost sporoga nipošto nije ugrožena ni u jednoj od spomenutih prefikslnih skupina. Spori bolje čuvaju starija leksikografska djela, bolje hrvatska nego nehrvatska, u uporabnoj normi bolje ga čuvaju štokavci od neštokavaca, a od novovštokavaca stabilniji je u ikavaca nego u ijekavaca” (*ibid.*: 108). Zoričićevu izboru pisanih izvora, koji se velikim dijelom podudara s Brozovićevim,⁹ može se prigovoriti da je u neskladu s krajnjim konkretnim ciljem istraživanja. Naime, istodobno opisujući stanje u kodificiranoj i „uprabnoj” normi, uspoređuje naglasne podatke nejednake starosti. No u onovremenoj jezičnoj priručničkoj oskudici autor nije mogao drugo nego posegnuti za starijim rječničkim izvorima hrvatskoga i srpskoga jezika.

2. METODOLOGIJA RADA

U razdoblju razvoja hrvatskoga jezičnog standarda od 1990. do danas objavljena su brojna jezikoslovna djela, među njima i iscrpni objasnidbeni jednojezični rječnici (opisni i normativni), pa se u 21. stoljeće ulazi s izgrađenim standardnim jezikom, ali i s nekim još neriješenim problemima, posebno ortoepskim. Za potrebe ovoga rada korpus tvorenica koje pripadaju nepromjenjivomu naglasnom tipu dvosložnih imenica muškoga roda s izvorno kratkim prefiksom i bez nepostojanog „a”, a kojima se osnova izvodi nultim sufiksom od kakva prefigirana glagola, i njihovi zapisani naglasci ispisani su iz šest jednojezičnih rječnika hrvatskoga jezika. To su:

- 1) A: *Rječnik hrvatskoga jezika* (Anić, Vladimir 1991);
- 2) RHJ: *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje, Jure [glav. ur.], 2000);
- 3) HER: *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Anić, Vladimir i dr. 2002);
- 4) VA: *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić, Vladimir 2004);
- 5) ŠRHJ: *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Brozović Rončević, Dunja [glav. ur.], 2012);
- 6) VRH: *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (Jojić, Ljiljana [glav. ur.], 2015).

⁹ U pisane izvore uvršteni su rječnici: Karadžićev (1935[4]), *Rječnik JAZU* (1880–1976), Benešićev (1949), Deanović–Jernejev 1956[2]), Skokov (1971–1974), Jurančićev (1972[2]), Tolstojev (1958), *Rečnik* Matice srpske (1967–1976); te *Pravopis* dviju Matica (1960).

Izvedenice imaju četiri naglasne mogućnosti: prva, podtip *òglās* (s brzim, tj. kratkosilaznim naglaskom na prvom i dužinom na drugom slogu); druga, podtip *dòček* (sa sporim, tj. kratkouzlaznim naglaskom na prvom slogu); treća, podtip *názor* (s dugouzlaznim naglaskom na prvom slogu); četvrta, koja od dubletnih kombinacija.

Zbog praktičnih razloga sve izvedenice podijeljene su u dvije skupine i korpus koji se analizira smanjen je. U prvoj su skupini izvedenice s prefiksima *iz-*, *ob-*, *od-* kod kojih dugouzlazni naglasak na prvom slogu nije zabilježen ni u jednom rječniku i one s prefiksima *o-*, *pod-* kod kojih je zabilježen u samo jednoj izvedenici: *ómjer* imaju HER i VA, dok je u ostalim četirima rječnicima *òmjer*¹⁰; stari je gramatički naziv *pòdmet* u HER-u, VA-u i VRH-u prema *pòdmet* u RHJ-u i ŠRHJ-u. Iako je opravdano prigovoriti da rječnici ne odražavaju pravo stanje standardne izgovorne prakse, zbog potencijalnih pojedinačnih analogija kod primjera iste osnove,¹¹ skupina izvedenica s prefiksima *iz-*, *o-*, *ob-*, *od-*, *pod-* neće se sociolingvistički ispitivati, a rječničke naglasne dublete s kratkim naglascima (npr. *ìškāz* : *ìskaz*) nisu predmet ovoga rada. U drugoj su skupini izvedenice s prefiksima *do-*, *po-*, *pro-*, *u-*, *uz-* kod kojih je treći naglasni podtip s dugouzlaznim naglaskom na prvom slogu znatnije proširen na račun prvih dvaju u rječnicima, što se za svaki prefiks prikazuje u tablici. Iz rječnika je ispisano 140 izvedenica, s tim da u obzir nisu uzete rijetke, povijesne ili narodske riječi koje se mogu potvrditi još samo po pisanim izvorima i čije je naglašavanje nevažno za suvremenu standardnu izgovornu praksu. Ispitano je kako predmetne izvedenice izgovaraju kroatisti (32 ispitanika), ponajprije oni čiji je polazni govor koji od zapadnih novoštokavskih idioma (24 ispitanika), a među ispitanike uvršteni su i oni čiji je polazni govor neštokavski (8 ispitanika), samo zato kako bi se utvrdilo podupire li njihovo naglašavanje štokavski proces širenja neetimološke dužine, tj. imaju li i oni opisane pojave.¹² Kako većina

¹⁰ Prema Babiću (1981: 30) s dugouzlaznim zabilježena je samo imenica *òpis* uz *òpis*.

¹¹ Pogotovo ako se radi o izvedenicama koje nemaju suglasnički skup kao fonetsko ograničenje (npr. *òpis* prema *zápis*, *nátpis*, *prijépis*; *ìstup* prema *nástup*, *prijéstup*; *òsip* prema *násip*; *òmot* prema *námot*; *òbor* prema *nábor*, *pribor* i možda još koji primjer).

¹² Snimani su na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu snimačem Zoom H4essential Handy Recorder, ostvaraju se verificirani slušnom percepcijom autorice rada. Dvadeset dvoje ispitanika visokoškolski su nastavnici kojima je uporaba standardnoga jezika u govornoj komunikaciji sastavnim dijelom zanimanja, preostalih desetero ispitanika studenti su Diplomskoga studija kroatistike. Skupinu polaznih novoštokavaca čine: Zvonimir Glavaš (Osijek), Bernardina Petrović (Vinkovci), Krešimir Mićanović (Gunja, županjska Posavina), Igor Marko Gligorić (Slavonski Brod), Tvrтко Vuković (Slavonski Brod), Maja Matijević (Požega), Matea Jedvaj (Virovitica), Ninoslav Radaković (Bjelovar), Ranka Đurđević (Garešnica), Marko Alerić (Zagreb; otac iz Dalmacije), Ana Čavar (Zagreb; roditelji iz Hercegovine), Juraj Mate Kovač (Zagreb; roditelji iz Slavonije), Lea Mikulčić (Šibenik), Andrea Milaneko (Split), Jelena Počedulić (Split), Marina Protrka Štimec (Imotski), Luka Velić (Knin), Matija Lučić (Ston), Davor Nikolić (Mostar), Magdalena Lebo (Posušje), Katarina Sučević (Tomislavgrad), Dolores Grmača (Sarajevo), Martina Prosen (Banja Luka), Gabrijela Soldan (Bosanski Brod). Skupinu polaznih

ispitanika iz druge skupine nema tonsko-dinamički, tj. visinski četveronaglasni sustav, njihovi eventualni dugi prefiksalni slogovi označavat će se samo znakom za dužinu. Ako 75 % i više ispitanika daje isti naglasni podatak, uzet će se da izvedenica nedvojbeno pripada naglasnomu podtipu što ga ima većina ispitanika.

3. ANALIZA NAGLASNOG KORPUSA

3.1. NAGLASAK IZVEDENICA S PREFIKSOM DO-

TABLICA 1. Naglasak izvedenica s prefiksom *do-* u rječnicima

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>dòček</i>	<i>dòček</i>	<i>dòček</i>	<i>dòček</i>	<i>dòček</i>	<i>dòček</i>
<i>dòdīr</i>	<i>dòdīr (dòdir)</i>	<i>dòdīr</i>	<i>dòdīr</i>	<i>dòdīr</i>	<i>dòdīr</i>
<i>dògon</i>	<i>dògon</i>	<i>dògon</i>	<i>dògon</i>	-	<i>dògon</i>
<i>dòhvāt</i>	<i>dòhvāt</i>	<i>dòhvāt</i>	<i>dòhvāt</i>	<i>dòhvāt</i>	<i>dòhvāt</i>
<i>dókaz</i>	<i>dòkaz</i>	<i>dòkāz (dókaz)</i>	<i>dòkāz (dókaz)</i>	<i>dòkaz</i>	<i>dòkaz</i>
-	<i>dòlet</i>	<i>dòlet</i>	-	-	<i>dòlet</i>
<i>dómet</i>	<i>dòmet</i>	<i>dómet</i>	<i>dómet</i>	<i>dómet</i>	<i>dómet</i>
-	<i>dònos</i>	<i>dònos</i>	<i>dònos</i>	-	<i>dónos</i>
<i>dòpis</i>	<i>dòpis</i>	<i>dòpis</i>	<i>dòpis</i>	<i>dòpis</i>	<i>dòpis</i>
<i>dòpust</i>	<i>dòpust</i>	<i>dòpust</i>	<i>dòpust</i>	<i>dòpust</i>	<i>dòpust</i>
<i>dóseg</i>	<i>dòseg</i>	<i>dòsēg (dóseg)</i>	<i>dòsēg (dóseg)</i>	<i>dóseg</i>	<i>dóseg</i>
<i>dòskok</i>	<i>dòskok</i>	<i>dòskok</i>	<i>dòskok</i>	<i>dòskok</i>	<i>dòskok</i>
-	<i>dòtok</i>	<i>dòtok</i>	<i>dòtok</i>	<i>dòtok</i>	<i>dòtok</i>
<i>dòvod</i>	<i>dòvod</i>	<i>dòvod</i>	<i>dòvod</i>	<i>dòvod</i>	<i>dòvod</i>
<i>dòvoz</i>	<i>dòvoz</i>	<i>dòvoz</i>	<i>dòvoz</i>	<i>dòvoz</i>	<i>dòvoz</i>
<i>dóživ</i>	-	<i>dóživ</i>	<i>dóživ</i>	-	<i>dóživ</i>

nenovoštokavaca čine: Dinka Pasini (Zagreb), Tatjana Pišković (Zabok), Joža Horvat (Zagreb, Ludbreg), Marija Malnar Jurišić (Čabar), Evelina Rudan (Rudani kod Žminja), Dean Slavić (Mučići kod Matulja), Cintija Mičetić (Hreljin), Sara Mihalčić (Brač). Kako je skupina nenovoštokavskih ispitanika izrazito heterogena, potrebno ih je dodatno sociolingvističko-dijalektološki odrediti. Govornica s Brača, koja se samoodređuje čakavkom, u nekim predmetnim izvedenicama izgovara novoštokavske tonove, približujući se tako „splitskoj verziji standarda” (u prozodijskom smislu). Ostalih troje polaznih čakavaca, govoreći standardno, razlikuju barem duge i kratke slogove. Dvoje Zagrepčana iz druge skupine temeljno imaju zagrebački dinamički naglasak bez dužine, ali izgovarajući izolirane primjere, mjestimično ostvaruju dužine. Govornica iz Zaboka nema novoštokavske tonove, ali potpuno razlikuje duge i kratke slogove.

Drugi naglasni podtip osnovni je u ovoj skupini. Pripadaju mu izvedenice: *dòček*, *dògon*, *dòlet*, *dòpis*, *dòpust*, *dòskok*, *dòtok*, *dòvod*, *dòvoz*; pretežit je naglasak *dònos* (u odnosu na *dónos*). U prvi podtip idu izvedenice *dòdir* i *dòhvāt* (jedanput je zabilježeno *dòdir* i *dòhvat*).

Treći naglasni podtip rijedak je u ovoj skupini. Prodire na područje prvoga i drugoga i pretežit je u izvedenicama *dómet* (A, HER, VA, ŠRHJ, VRH), *dóziv* (A, HER, VA, VRH); jedanput je zabilježeno *dónos* (VRH). Najviše se kolebaju izvedenice *dokaz* i *doseg* koje su zabilježene sa svakim od triju mogućih naglasaka: *dòkāz* (HER, VA), *dòkaz* (RHJ, ŠRHJ, VRH), *dókaz* (A, HER, VA); *dòsēg* (HER, VA), *dòseg* (RHJ), *dóseg* (A, HER, VA, ŠRHJ, VRH). U RHJ-u dugouzlazni naglasak nema ni jedna izvedenica s prefiksom *do-*.¹³

*Dok je u razmatranim rječnicima dugouzlazni naglasak zabilježen u samo 5 izvedenica (od 16), u standardnoj izgovornoj praksi izrazito je prodiranje dugouzlaznoga i uzmicanje kratkouzlaznoga. Više od 75 % ispitanika polaznih štokavaca (tj. 18 i više; $N = 24$) s dugouzlaznim naglaskom izgovara 9 izvedenica: *dògon*, *dòlet*, *dómet*, *dónos*, *dóseg*, *dòtok*, *dòvod*, *dòvoz*, *dóziv*.¹⁴ S nešto manjim brojem potvrda pretežu dugouzlazni naglasci u još dvjema izvedenicama: *dòček* (17) i *dókaz* (16) u odnosu na kratke naglaske *dòček* i *dòkaz*, *dòkāz*; podtip s kratkosilaznim i dužinom javlja se u ispitanika iz Dalmacije i zapadne Hercegovine. Koleba se naglasak dviju izvedenica: *dòpis* (14) i *dòpust* (12) prema kratkouzlaznima *dòpis*, *dòpust*; s tim da dugouzlazni u tim dvjema izvedenicama imaju gotovo svi ispitanici iz Slavonije (i ispitanica iz Bosanske Posavine). Najmanje ispitanika izgovara *dòhvat* (3), stoga je neosporan kratak naglasak *dòhvāt* (*dòhvat*).

Ispitanici polazni neštokavci ($N = 8$) većinski ili barem polovično podupiru dug prefiks u svim izvedenicama koje polazni štokavci izgovaraju s dugouzlaznim naglaskom u najvećem postotku: *dòček* (4), *dògon* (5), *dòlet* (4), *dòmet* (5), *dónos* (5), *dòseg* (4), *dòtok* (4), *dòvod* (5), *dòvoz* (6), *dóziv* (4).

¹³ Zoričić (1990: 60) pregledom starijih „hrvatskih ili srpskih” izvora također utvrđuje da treći naglasni podtip nije osnovni u ovoj skupini, ali dugouzlazni naglasak ima veći broj izvedenica, od „novijih” *dòdir*, *dókaz*, *dòlet*, *dòpis*, *dòpust*, *dóseg*, a od starijih *dògon*, *dólaz*, *dómet*, *dòvod*, *dòvoz*, *dóziv*.

¹⁴ Prema Zoričiću (*ibid.*: 63) kratkouzlazni naglasak osnovni je u ovoj skupini, ima ga više od 75 % ispitanika.

3.2. NAGLASAK IZVEDENICA S PREFIKSOM PO-

TABLECA 2. Naglasak izvedenica s prefiksom *po-* u rječnicima

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>pòček</i>	<i>pòček</i>	<i>pòček</i>	<i>pòček</i>	-	<i>pòček</i>
<i>pòglēd</i>	<i>pòglēd</i>	<i>pòglēd</i>	<i>pòglēd</i>	<i>pòglēd</i>	<i>pòglēd</i>
<i>pògon</i>	<i>pògon</i>	<i>pògon</i>	<i>pògon</i>	<i>pògon</i>	<i>pògon</i>
<i>pòhod</i>	<i>pòhod</i>	<i>pòhod</i>	<i>pòhod</i>	<i>pòhod</i>	<i>pòhod</i>
<i>pòklīk</i>	<i>pòklīk</i>	<i>pòklīk</i>	<i>pòklīk</i>	<i>pòklīk</i>	<i>pòklīk</i>
<i>pòklon</i>	<i>pòklōn</i>	<i>pòklon</i>	<i>pòklon</i>	<i>pòklon</i>	<i>pòklon</i>
<i>pòkolj</i>	<i>pòkolj</i>	<i>pòkolj</i>	<i>pòkolj</i>	-	<i>pòkolj</i>
<i>pòkop</i>	<i>pòkop</i>	<i>pòkop</i>	<i>pòkop</i>	<i>pòkop</i>	<i>pòkop</i>
<i>pòkrēt</i>	<i>pòkrēt</i>	<i>pòkrēt</i>	<i>pòkrēt</i>	<i>pòkrēt</i>	<i>pòkrēt</i>
<i>pòkrov</i>	<i>pòkrov</i>	<i>pòkrov</i>	<i>pòkrov</i>	<i>pòkrov</i>	<i>pòkrov</i>
<i>pòkūs</i>	<i>pòkus</i>	<i>pòkūs</i>	<i>pòkus</i>	<i>pòkus</i>	<i>pòkus</i>
<i>pòlēt</i>	<i>pòlēt</i>	<i>pòlet</i>	<i>pòlet</i>	<i>pòlet</i>	<i>pòlet</i>
<i>pòlog</i>	<i>pòlog</i>	<i>pòlog</i>	<i>pòlog</i>	-	<i>pòlog</i>
<i>pòmak</i>	<i>pòmak</i>	<i>pòmak</i>	<i>pòmak</i>	<i>pòmak</i>	<i>pòmak</i>
<i>pòmol</i>	<i>pòmōl</i>	<i>pòmol</i>	<i>pòmol</i>	-	<i>pòmol</i>
<i>pòmor</i>	<i>pòmor</i>	<i>pòmor</i>	<i>pòmor</i>	<i>pòmor</i>	<i>pòmor</i>
<i>pònor</i>	<i>pònor</i>	<i>pònor</i>	<i>pònor</i>	<i>pònor</i>	<i>pònor</i>
<i>pònos</i>	<i>pònos</i>	<i>pònos</i>	<i>pònos</i>	<i>pònos</i>	<i>pònos</i>
<i>pòpis</i>	<i>pòpis</i>	<i>pòpis</i>	<i>pòpis</i>	<i>pòpis</i>	<i>pòpis</i>
<i>pòpust</i>	<i>pòpust</i>	<i>pòpust</i>	<i>pòpust</i>	<i>pòpust</i>	<i>pòpust</i>
<i>pòrāst</i>	<i>pòrāst</i>	<i>pòrāst</i>	<i>pòrāst</i>	<i>pòrāst</i>	<i>pòrāst</i>
<i>pòrāz</i>	<i>pòrāz</i>	<i>pòrāz</i>	<i>pòrāz</i>	<i>pòrāz</i>	<i>pòrāz</i>
<i>pòrez</i>	<i>pòrez</i>	<i>pòrez</i>	<i>pòrez</i>	<i>pòrez</i>	<i>pòrez</i>
<i>pòrod</i>	<i>pòrod</i>	<i>pòrod</i>	<i>pòrod</i>	<i>pòrod</i>	<i>pòrod</i>
<i>pòrub</i>	<i>pòrub</i>	<i>pòrub</i>	<i>pòrub</i>	<i>pòrub</i>	<i>pòrub</i>
<i>pòsjet</i>	<i>pòsjet</i>	<i>pòsjet</i>	<i>pòsjet</i>	<i>pòsjet</i>	<i>pòsjet</i>
<i>pòskok</i>	<i>pòskok</i>	<i>pòskok</i>	<i>pòskok</i>	<i>pòskok</i>	<i>pòskok</i>
<i>pòslūh</i>	<i>pòslūh</i>	<i>pòslūh</i>	<i>pòslūh</i>	<i>pòslūh</i>	<i>pòslūh</i>
<i>pòstav</i>	<i>pòstav</i> (<i>pòstāv</i>)	<i>pòstāv</i>	<i>pòstāv</i>	<i>pòstāv</i>	<i>pòstāv</i>

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>põtēz</i>	<i>põtēz</i>	<i>põtēz (pótez)</i>	<i>põtēz (pótez)</i>	<i>põtēz</i>	<i>pótez</i>
<i>pòtop</i>	<i>pòtop</i>	<i>pòtop</i>	<i>pòtop</i>	<i>pòtop</i>	<i>pòtop</i>
<i>pòtrēs</i>	<i>pòtres</i>	<i>pòtres</i>	<i>pòtres</i>	<i>pòtrēs</i>	<i>pòtrēs</i>
<i>póvez</i>	<i>pòvez</i>	<i>póvez</i>	<i>póvez</i>	<i>pòvez</i>	<i>pòvez/póvez</i>
<i>pòvīk</i>	<i>pòvīk</i>	<i>pòvīk</i>	<i>pòvīk</i>	<i>pòvīk</i>	<i>pòvīk</i>
<i>pòvod</i>	<i>pòvod</i>	<i>pòvod</i>	<i>pòvod</i>	<i>pòvod</i>	<i>pòvod</i>
<i>pòvōj</i>	<i>pòvōj</i>	<i>pòvoj</i>	<i>pòvōj</i>	<i>pòvōj</i>	<i>póvoj</i>
<i>pòvrāt</i>	<i>pòvrat</i>	<i>pòvrāt</i>	<i>pòvrāt</i>	<i>pòvrāt</i>	<i>pòvrāt</i>
<i>pòzdrāv</i>	<i>pòzdrāv</i>	<i>pòzdrāv</i>	<i>pòzdrāv</i>	<i>pòzdrāv</i>	<i>pòzdrāv</i>
<i>póživ</i>	<i>pòživ</i>	<i>póživ</i>	<i>póživ</i>	<i>póživ</i>	<i>póživ/pòživ</i>

Brojna skupina izvedenica u kojoj je drugi naglasni podtip osnovni. 17 izvedenica od 39 razmotrenih ima kratkouzlazni naglasak u svim rječnicima: *pòček*, *pòhod*, *pòkolj*, *pòkop*, *pòkrov*, *pòlog*, *pòmor*, *pònor*, *pònos*, *pòpis*, *pòpust*, *pòrez*, *pòrod*, *pòrub*, *pòskok*, *pòtop*, *pòvod*. Kratkouzlazni naglasak pretežit je u još 7 izvedenica: *pòklon*, *pòkus*, *pòlet*, *pòmak*, *pòmol*, *pòsjet*, *pòvōj* (u odnosu na *pòklōn*, *pòkūs*, *pòlēt*, *pòmāk*, *pòmōl*, *pòsjet*, *póvoj*). Prvom naglasnom podtipu nedvojbeno pripada 9 izvedenica: *pòglēd*, *pòklīk*, *pòkrēt*, *pòrāst*, *pòrāz*, *pòslūh*, *pòvīk*, *pòzdrāv*. Pretežiti su naglasci *pòstāv* i *pòvrāt* (u odnosu na *pòstav*, *póstav* i *pòvrat*).

Treći naglasni podtip rijedak je. Dugouzlazni naglasak prodire u izvedenice *pótez*, *póvez* (HER, VA, VRH), *póživ* (HER, VA, ŠRHJ, VRH) prema *põtēz*, *pòvez*, *pòživ*. Po jedna je potvrda za dugouzlazni u izvedenicama *pógon*, *póvoj* (VRH) i *póstav* (A) prema pretežitima *pògon*, *pòvōj*, *pòstāv*.¹⁵ U RHJ-u dugouzlazni naglasak nema ni jedna izvedenica s prefiksom *po-*.

*Dok je u razmatranim rječnicima dugouzlazni naglasak zabilježen u samo 5 izvedenica (od 39), u standardnoj izgovornoj praksi izrazito je prodiranje dugouzlaznoga. Više od 75 % ispitanika polaznih štokavaca (tj. 18 i više; $N = 24$) s dugouzlaznim naglaskom izgovara 13 izvedenica: *pógon*, *póhod*, *pólet*, *pólog*, *pómol*, *pómor*, *pónor*, *pónos*, *pórod*, *póvez*, *póvod*, *póvoj*, *póživ*.¹⁶ Blago pretežu dugouzlazni naglasci u još

¹⁵ Prema Zoričićevu prikazu pisanih izvora (1990: 78–79) u ovoj je skupini znatno više izvedenica s dugouzlaznim: *pógon*, *pólet*, *pópis*, *pópust*, *pórast*, *pórez*, *pósjed*, *póvez*, *póvod*, *póvoj*, a evidentirane su mahom u dvama srpskim rječnicima – Tolstojevu (1958) i *Rječniku* Matice srpske (1967–1976), dok od hrvatskih izvora Benešičev rječnik (1949) ima *póživ*, a Skokov rječnik (1971–1974) *pórez*.

¹⁶ Prema Zoričiću (*ibid.*: 81) dugouzlazni nije većinski u praksi, izgovara ga oko 40 % ispitanika i to u ovim rječnicima: *pógon*, *pógreb*, *póhod*, *pómor*, *pónor*, *pópis*, *pópust*, *pósjed*, *pórod*, *póvoj*, *póživ*, *pózor*.

trima izvedenicama: *póček* (14), *pórub* (16) i *pótez* (16) u odnosu na kratke naglaske *pòček*, *pòrub* i *pòtēz*; potonji je proširen u ispitanika iz Dalmacije i zapadne Hercegovine. Koleba se naglasak 6 izvedenica: *pókolj* (13), *pókus* (11), *pópis* (12), *pópust* (10), *pórez* (13), *pótop* (11) prema *pòkolj*, *pòkus* (*pòkūs*), *pòpis*, *pòpust*, *pòrez*, *pòtop*; s tim da dugouzlazni u tim izvedenicama imaju gotovo svi ispitanici iz Slavonije. Manjinski su dugouzlazni naglasci *pókop* (9), *pókrov* (9), *pómak* (8) i karakteristični za govornike s istoka Hrvatske. Stoga u ukupnom naglašavanju pretežu kratkouzlazni naglasci: *pòkop*, *pòkrov*, *pòmak*.

Ispitanici polazni neštokavci ($N = 8$) većinski ili barem polovično podupiru dug prefiks u 9 izvedenica: *pōgon* (4), *pōhod* (4), *pōlet* (4), *pōmol* (5), *pōnos* (4), *pōrod* (5), *pōvod* (5), *pōvoj* (4), *pōziv* (4).

3.3. NAGLASAK IZVEDENICA S PREFIKSOM PRO-

TABLICA 3. Naglasak izvedenica s prefiksom *pro-* u rječnicima

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>pròboj</i>	<i>pròboj</i>	<i>próboj</i>	<i>próboj</i>	<i>pròboj</i>	<i>próboj</i>
<i>pròcjep</i> , <i>pròcijēp</i>	<i>pròcijēp</i>	<i>pròcijēp</i> , <i>prócjep</i>	<i>prócjep</i> , <i>pròcijēp</i>	<i>pròcijēp</i>	<i>pròcjep/próci-</i> <i>jep</i>
<i>pròcvat</i>	<i>pròcvat</i>	<i>pròcvāt</i>	<i>pròcvāt</i>	<i>pròcvat</i>	<i>pròcvat</i>
<i>pródor</i>	<i>pròdor</i>	<i>pródor</i>	<i>pródor</i>	<i>pròdor</i>	<i>pródor</i>
<i>pròglās</i>	<i>pròglās</i>	<i>pròglās</i>	<i>pròglās</i>	<i>pròglās</i>	<i>pròglās</i>
<i>prògon</i>	<i>prògon</i>	<i>prògon</i>	<i>prògon</i>	<i>prògon</i>	<i>prògon/prógon</i>
<i>pròhod</i>	<i>pròhod</i>	<i>pròhod</i>	<i>pròhod</i>	-	<i>próhod</i>
-	<i>pròhtjev</i>	<i>próhtjev</i>	<i>próhtjev</i>	<i>pròhtjev</i>	<i>próhtjev</i>
<i>pròkop</i>	<i>pròkop</i>	<i>pròkop</i>	<i>pròkop</i>	<i>pròkop</i>	<i>pròkop</i>
<i>pròlaz</i>	<i>pròlaz</i>	<i>prólaz</i>	<i>prólaz</i>	<i>pròlaz</i>	<i>prólaz</i>
<i>pròlog</i>	<i>pròlog</i>	<i>pròlog</i>	<i>pròlog</i>	-	<i>pròlog/prólog</i>
<i>pròlom</i>	<i>pròlom</i>	<i>pròlom</i>	<i>pròlom</i>	-	<i>pròlom/prólom</i>
<i>próljev</i>	<i>pròljev</i>	<i>próljev</i>	<i>próljev</i>	<i>próljev</i>	<i>próljev</i>
<i>prómet</i>	<i>pròmet</i>	<i>prómet</i>	<i>prómet</i>	<i>prómet</i>	<i>prómet</i>
<i>prómjer</i>	<i>pròmjer</i>	<i>prómjer</i>	<i>prómjer</i>	<i>prómjer</i>	<i>prómjer</i>
<i>pròpis</i>	<i>pròpis</i>	<i>pròpis</i>	<i>pròpis</i>	<i>pròpis</i>	<i>pròpis</i>
<i>pròpūh</i>	<i>pròpūh</i> (<i>pròpuh</i>)	<i>pròpūh</i>	<i>pròpūh</i>	<i>pròpūh</i>	<i>pròpūh</i>
<i>pròpust</i>	<i>pròpust</i>	<i>pròpust</i>	<i>pròpust</i>	<i>pròpust</i>	<i>pròpust/própust</i>

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>próred</i>	<i>pròred</i>	<i>próred</i>	<i>próred</i>	<i>pròred</i>	<i>próred</i>
<i>prórez</i>	<i>pròrez</i>	<i>prórez</i>	<i>prórez</i>	<i>pròrez</i>	<i>prórez</i>
<i>prórok</i>	<i>pròrok</i>	<i>pròrok</i>	<i>pròrok</i>	<i>pròrok</i>	<i>prórok</i>
<i>prósjek</i>	<i>pròsjek</i>	<i>prósjek</i>	<i>prósjek</i>	<i>prósjek,</i> <i>pròsjek</i>	<i>prósjek</i>
<i>pròslov</i>	<i>pròslov</i>	<i>pròslov</i>	<i>pròslov</i>	<i>pròslov</i>	<i>pròslov</i>
<i>próstrel,</i> <i>próstrijel</i>	<i>pròstrel</i>	<i>próstrel,</i> <i>(pròstrijěl)</i>	<i>próstrel,</i> <i>pròstrijěl</i>	<i>pròstrijěl</i>	<i>pròstrijěl</i>
-	-	-	-	-	<i>próšiv</i>
-	-	<i>pròteg</i>	-	-	<i>pròteg</i>
-	<i>pròtok (pròtòk)</i>	<i>pròtok</i>	<i>pròtok</i>	<i>pròtok</i>	<i>pròtok</i>
<i>próvod</i>	<i>pròvod</i>	<i>pròvod</i>	<i>próvod</i>	<i>pròvod</i>	<i>próvod/pròvod</i>
<i>pròvoz</i>	<i>pròvoz</i>	<i>pròvoz</i>	<i>próvoz</i>	<i>pròvoz</i>	<i>próvoz</i>

Brojna skupina dobro potvrđenih, običnih izvedenica. Rječnici se u njihovu naglašavanju ne podudaraju i velika su naglasna kolebanja.¹⁷ U RHJ-u nema ni jedne izvedenice s prefiksom *pro-* s dugouzlaznim naglaskom, a u VRH-u ih je zabilježeno čak 20 od 39 razmotrenih: *próboj, prócijep, pródor, prógon, próhod, próhtjev, prólaz, prólog, prólom, próljev, prómet, prómjer, própust, próred, prórez, prórok, prósjek, próšiv, próvod, próvoz*. U VRH-u je također najviše izvedenica koje su dubletno naglašene: *prócjep/prócijep, prògon/prógon, pròlog/prólog, pròlom/prólom, pròpust/própust, pròvod/próvod*. U ŠRHJ-u zabilježene su samo 4 izvedenice s dugouzlaznim naglaskom (*próljev, prómet, prómjer* i *prósjek* u značenju ‘sredina ili srednja vrijednost’), A ih donosi 11, HER 12, VA 14. Vrlo stara i proširena izvedenica *prorok* (koju svi stariji rječnici počevši od Akademijina bilježe s dugouzlaznim naglaskom) u četirima rječnicima ima kratkouzlazni naglasak – *pròrok* (RHJ, HER, VA, ŠRHJ), a u dvama dugouzlazni – *prórok* (A, VRH). Staru izvedenicu *propis* svi rječnici imaju sa „sporim” – *pròpis*.¹⁸

Podtipu sa „sporim” naglaskom prema svim rječnicima pripada samo 6 izvedeni-

¹⁷ Prema Babiću (1981: 32) u ovoj je skupini izvedenicā osnovni kratkouzlazni naglasak, a tek pokoja imenica zabilježena je u naglasnim inačicama: *pròsjek, pròsijèk, pròsjek*.

¹⁸ *Pròpis* je i u Akademijinu rječniku. Od hrvatskih starijih izvora značajan je prodor dugouzlaznoga u Deanović–Jernejevu rječniku (1982[5]) koji ima: *próbor, pródor, pròliv, próljev, prómet, prómjer, pròpis, próred, prórez, prórok, pròziv*. Prema Zoričićevu prikazu (1990: 84–85) izrazit je prodor dugouzlaznoga kod izvedenica s prefiksom *pro-* u srpskim rječnicima, pogotovo u *Rječniku Matice srpske* (1967–1976) gdje je: *pròbir, próbod, próboj, pródor, prógon, próhtjev, prólaz, pròliv, pròljev, prómet, prómjer, prònos, pròpis, pròpust, próred, prórok, próvoz, prózeb, pròziv*.

ca: *prògon, pròkop, pròpis, pròpust, pròslov, pròtok*. Podtipu s „brzim” i dužinom nedvojbeno pripadaju *pròglās* i *pròpūh*, dok se između dvaju kratkih naglasaka koleba rjeđa izvedenica *proteg*: *pròteg* (VRH) i *pròteg* (HER). Samo prema HER-u postoji razlika u značenju između *pròcijēp* ‘svojstvo onoga što je procijepljeno’ i *pròcjep* ‘1.a. rascijepljeno, prosječno mjesto; 1.b. uži klanac; 2. procijepljen štap; 3. težak položaj, škripac’.

*Nasuprot neujednačenom stanju među rječnicima u standardnoj izgovornoj praksi stanje je puno stabilnije. Kolebanja su neznatna i većinu izvedenica, čak 24 od 30, više od 75 % ispitanika polaznih štokavaca (tj. 18 i više; $N = 24$) izgovora s dugouzlaznim naglaskom.¹⁹ To su: *próboj, prócjep, pródor, prógon, prohód, próhtjev, prókop, prólaz, prólog, prólom, próljev, prómet, prómjer, próred, prórez, prórok, prósjek, próslav, próstrel, próšiv, próteg, prótok próvod, próvoz*. U nižem postotku, ali ipak većinski, ispitanici s dugouzlaznim naglaskom izgovaraju *própis* (17) u odnosu na *pròpis*, dok se koleba izvedenica *própust* (13) prema *pròpust*.

Ispitanici polazni neštokavci ($N = 8$) većinski ili barem polovično podupiru dug prefiks u gotovo svim izvedenicama koje polazni štokavci izgovaraju s dugouzlaznim naglaskom u najvećem postotku: *prōboj* (7), *prōcjep* (6), *prōdor* (7), *prōgon* (6), *prōhod* (5), *prōhtjev* (5), *prōkop* (4), *prōlaz* (6), *prōlog* (6), *prōlom* (6), *prōljev* (6), *prōmet* (6), *prōmjer* (6), *prōpust* (4), *prōred* (4), *prōrez* (5), *prōrok* (6), *prōsjek* (5), *prōslav* (4), *prōteg* (5), *prōtok* (4), *prōvod* (6), *prōvoz* (5).

3.4. NAGLASAK IZVEDENICA S PREFIKSOM U-

TABLICA 4. Naglasak izvedenica s prefiksom *u-* u rječnicima

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>ùbod</i>	<i>ùbod</i>	<i>ùbod</i>	<i>ùbod</i>	<i>ùbod</i>	<i>ùbod</i>
<i>ùdāh</i>	<i>ùdāh</i>	<i>ùdāh</i>	<i>ùdāh</i>	<i>ùdāh</i>	<i>ùdāh</i>
<i>ùdār</i>	<i>ùdār</i>	<i>ùdār</i>	<i>ùdār</i>	<i>ùdār</i>	<i>ùdār</i>
<i>ùdāv</i>	<i>ùdāv</i>	<i>ùdāv</i>	<i>ùdāv</i>	<i>ùdāv</i>	<i>ùdāv</i>
<i>ùdes</i>	<i>ùdes</i>	<i>ùdes</i>	<i>ùdes</i>	-	<i>ùdes</i>
<i>ùdjel</i>	<i>ùdjel</i>	<i>ùdjel</i>	<i>ùdjel</i>	<i>ùdjel</i>	<i>ùdjel</i>
<i>ùglēd</i>	<i>ùglēd</i>	<i>ùglēd</i>	<i>ùglēd</i>	<i>ùglēd</i>	<i>ùglēd</i>
<i>ùgriz</i>	<i>ùgriz</i>	<i>ùgriz</i>	<i>ùgriz</i>	<i>ùgriz</i>	<i>ùgriz</i>

¹⁹ Prema Zoričiću (1990: 87) u ovoj su skupini kolebanja vrlo velika te je svega deset izvedenica koje većina ispitanika izgovara dugouzlaznim naglaskom: *próboj, pródor, prólaz, prólet, próljev, prólom, prómjer, próred, prórok, prózeb*.

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
ùjed	ùjed	újed	újed	-	újed
ùkāz	ùkaz	úkaz	úkaz	ùkaz	ùkaz
ùkop	ùkop	úkop	úkop	ùkop	ùkop
ùkor	ùkor (úkor)	úkor	úkor	ùkor	ùkor
ùkrās	ùkrās	úkrās	úkrās	ùkrās	ùkrās
ùlāz	ùlaz	úlāz	úlaz	ùlaz	ùlaz
ùlog	ùlog (úlog)	úlog	úlog	ùlog	úlog
ùlov	ùlov	úlov	úlov	ùlov	úlov
ùljez	ùljez	úljez	úljez	ùljez	ùljez
ùmor	ùmor	úmor	úmor	ùmor	úmor
ùnos	ùnos	únos	únos	ùnos	ùnos
ùpad	ùpad	ùpād	ùpad	ùpad	ùpad
ùpis	ùpis	úpis	úpis	ùpis	úpis
ùpit	ùpit	ùpit	ùpit	ùpit	ùpit
ùred	ùred (úred)	úred	úred	ùred	úred
ùres	ùres (ùrēs)	úres	úres	ùres	ùres
ùrez	ùrez	úrez	úrez	-	úrez
ùrlīk	ùrlīk	ùrlīk	ùrlīk	ùrlīk	ùrlīk
ùrod	ùrod	úrod	úrod	ùrod	úrod
ùrok	ùrok	úrok	úrok	ùrok	ùrok
ùsjek	ùsjek (úsjek)	úsjek	úsjek	ùsjek	úsjek
ùsjev	ùsjev (úsjev)	úsjev	úsjev	ùsjev	úsjev
ùskok	-	ùskok	ùskok	ùskok	ùskok
ùspjeh	ùspjeh	ùspjeh	ùspjeh	ùspjeh	ùspjeh
ùtēg	ùteg (ùtēg)	úteg	úteg	ùtēg	ùtēg
-	ùtok (ùtōk)	útok	útok	-	ùtok
ùvez	ùvez	úvez	úvez	ùvez	ùvez
ùvid	ùvid (úvid)	úvid	ùvid (úvid)	ùvid	ùvid
ùvod	ùvod (úvod)	úvod	úvod	ùvod	úvod
ùvoz	ùvoz (úvoz)	úvoz	úvoz	ùvoz	úvoz

U ovoj su skupini velike razlike među rječnicima. Najizrazitiji je prodor dugouzlaznoga naglasaka i uzmicanje kratkouzlaznoga u dvama rječnicima – HER-u i VA-u, u kojima je dugouzlazni zabilježen u više od 50 % razmotrenih izvedenica (u 25 od 38):

úbod, údjel, újed, ukaz, úkop, úkor, úlog, úlov, úljez (samo HER), *umor, unos, úpis, úred, úres, úrez, úrod, úrok, úsjek, úsjev, úteg, útok, úvez, úvid, úvod, úvoz*. S druge strane u Anićevu rječniku iz 1991. (A) dugouzlazni imaju samo 4 izvedenice: *úkor, umor, úres, úsjev*; to pokazuje da VA u ovoj skupini izvedenicā izrazitu prednost daje naglašavanju koje se obično naziva kontinentalnim. U VRH-u dugouzlazni ima 14 izvedenica, u RHJ-u 8 (ali na drugom mjestu dublete), dok u ŠRHJ-u nema ni jedne izvedenice s prefiksom *u-* s dugouzlaznim naglaskom.²⁰ Između dvaju uzlaznih naglasaka koleba se 12 izvedenica: *úbod* i *ubod*, *újed* i *ujed*, *úlog* i *ulog*, *úlov* i *ulov*, *úpis* i *upis*, *úred* i *ured*, *úrez* i *urez*, *úrod* i *urod*, *úsjek* i *usjek*, *úvid* i *uvid*, *úvod* i *uvod*, *úvoz* i *uvoz*; 4 izvedenice zabilježene su sa svakim od triju mogućih naglasaka: *úkāz, ukaz, úkaz; ùrēs, ured, úres; ùtēg, ured, úteg; ùtōk, utok, útok*. Po tako velikim naglasnim kolebanjima izvedenice s prefiksom *u-* najbliže su izvedenicama s prefiksom *pro-*.

Drugomu podtipu pripadaju: *údes, údjel, úgriz, ulaz, úljez, úpad, úpit, úskok, úspjeh* (*ùlāz* je u A-u, *ulāz* i *ùpād* u HER-u). Prvomu podtipu pripadaju: *úđāh, údāv, úglēd, úkrās, úrlīk*; njima valja pridružiti i *útēg* koji je potvrđen četiri puta (*úteg* je u HER-u i VA-u).

*Prema podacima dobivenim u radu s ispitanicima u standardnoj izgovornoj praksi dugouzlazni naglasak potiskuje kratkouzlazni, ali taj proces nije puno uznapredovao. Može se tvrditi da je treći naglasni podtip kod izvedenicā s prefiksom *u-* u naglasnoj praksi ipak rjeđi nego u dvama rječnicima (HER-u i VRH-u) u kojima je najzastupljeniji. Manjinu izvedenica (12 od 38) više od 75 % ispitanika polaznih štokavaca ($N = 24$) izgovara s dugouzlaznim naglaskom.²¹ To su: *újed, úkor, úlog, úlov, unos, úrod, úsjek, úsjev, úvez, úvid, úvod, úvoz*. Blago preteže dugouzlazni naglasak kod još 5 izvedenica: *úbod* (15), *ukaz* (15), *úred* (16), *úres* (16), *úrez* (15).

Koleba se naglasak 5 izvedenica: *údjel* (11), *úkop* (11), *ulaz* (10), *úrok* (13), *úteg* (11) prema *údjel, úkop, ulaz* (*ùlāz*), *úrok, úteg* (*ùtēg*); s tim da dugouzlazni u tim izvedenicama uvjerljivo imaju ispitanici iz Slavonije. Podtip s kratkosilaznim kao *úkāz, ulāz, ùrēs, ùtēg* javlja se u ispitanika s juga Hrvatske i iz zapadne Hercegovine. Manjinski su dugouzlazni naglasci u 7 izvedenica: *údes* (8), *útok* (7), *úljez* (8), *umor* (8), *úpad* (4), *úpis* (9), *úpit* (8) i karakteristični su za govornike s istoka Hrvatske. Stoga u ukupnom naglašavanju pretežu kratkouzlazni naglasci: *údes, útok, úljez, umor, úpad* (*ùpād*), *úpis, úpit*.

Ispitanici polazni neštokavci ($N = 8$) većinski ili barem polovično podupiru dug prefiks u samo trima izvedenicama: *úvid* (4), *úvod* (4), *úvoz* (5).

²⁰ U Deanović–Jernejevu rječniku (1982[5]) dugouzlazni je samo kod 9 imenica: *úboj, úbor, úgon, úkor, úlog, ulom, ured, úvod, úvoz*. Babić (1981: 33) kao rjeđe naglaske donosi *úboj, úbor, úkor, úlet, úlog, ulom, unos, úpis, úres*.

²¹ Prema Zoričiću (1990: 91) u ovoj su skupini naglasni ostvaraji s dugouzlaznim također manjinski.

3.5. NAGLASAK IZVEDENICA S PREFIKSOM UZ-

TABLICA 5. Naglasak izvedenica s prefiksom *uz-* u rječnicima

A	RHJ	HER	VA	ŠRHJ	VRH
<i>ùshit</i>	<i>ùshit</i>	<i>ùshit</i>	<i>ùshit</i>	<i>ùshit</i>	<i>ùshit</i>
<i>ùsklik</i>	<i>ùsklik</i>	<i>ùsklik</i>	<i>ùsklik</i>	<i>ùsklik</i>	<i>ùsklik</i>
<i>ùskok</i>	-	<i>ùskok</i>	<i>ùskok</i>	<i>ùskok</i>	<i>ùskok</i>
<i>Ûskrs</i>	<i>Ûskrs</i>	<i>Ûskrs</i>	<i>Ûskrs</i>	<i>Ûskrs</i>	<i>Ûskrs</i>
<i>úšpon</i>	<i>úšpon</i> (<i>úšpon</i>)	<i>úšpon</i>	<i>úšpon</i> (<i>úšpon</i>)	<i>úšpon</i> (<i>úšpon</i>)	<i>úšpon/úšpon</i>
<i>ústuk</i>	<i>ústuk</i>	<i>ústuk</i>	<i>ústuk</i>	-	<i>ústuk</i>
-	<i>ústup</i>	<i>ústup</i>	<i>ústup</i>	-	<i>ústup</i>
<i>ùzdāh</i>	<i>ùzdāh</i>	<i>ùzdāh</i>	<i>ùzdāh</i>	<i>ùzdāh</i>	<i>ùzdāh</i>
<i>úzgoj</i>	<i>úzgoj</i>	<i>úzgoj</i>	<i>úzgoj</i>	<i>úzgoj</i>	<i>úzgoj</i>
<i>úžgon</i>	<i>úžgon</i>	<i>úžgon</i>	<i>úžgon</i>	<i>úžgon</i>	<i>úžgon</i>
<i>úzlaz</i>	<i>úzlaz</i>	-	<i>úzlaz</i>	-	<i>úzlaz</i>
<i>úzlet</i>	<i>úzlet</i> (<i>úzlet</i>)	<i>úzlet</i>	<i>úzlet</i>	<i>úzlet</i>	<i>úzlet</i>
-	<i>ùzmāh</i> (<i>ùzmāh</i>)	<i>ùzmāh</i>	<i>ùzmāh</i>	<i>ùzmāh</i>	<i>ùzmāh</i>
<i>ùzmāk</i>	<i>ùzmāk</i>	<i>ùzmāk</i>	<i>ùzmāk</i>	-	<i>ùzmāk</i>
<i>ùžrāst</i>	<i>ùžrāst</i>	<i>ùžrāst</i>	<i>ùžrāst</i>	<i>ùžrāst</i>	<i>ùžrāst</i>
<i>úzrok</i>	<i>úzrok</i>	<i>úzrok</i>	<i>úzrok</i>	<i>úzrok</i>	<i>úzrok</i>
<i>ùzvīk</i>	<i>ùzvīk</i>	<i>ùzvīk</i>	<i>ùzvīk</i>	<i>ùzvīk</i>	<i>ùzvīk</i>
<i>ùžvrāt</i>	<i>ùžvrat</i> (<i>ùžvrāt</i>)	<i>ùžvrāt</i>	<i>ùžvrāt</i>	<i>ùžvrāt</i>	<i>ùžvrāt</i>

Nevelika skupina izvedenica (18) u kojoj je drugi naglasni podtip s kratkouzlaznim naglaskom osnovni. Prodor trećeg podtipa na područje drugog neznatan je. S dugouzlaznim naglaskom u svim rječnicima zabilježena je izvedenica *úšpon* (*uz úšpon*);²² u trima rječnicima potvrđuje se *úzlet* (RHJ, HER, VA), no preteže *úzlet*. Najviše dugouzlaznih naglasaka donose HER i VA: *úšpon*, *úzgoj*, *úžgon*, *úzlet*, *úzrok* (samo HER).

Kratkouzlazni naglasak prema svim rječnicima ima 7 izvedenica: *ùshit*, *ùskok*, *Ûskrs*, *ústuk*, *ústup*, *úzlaz*, *úzlet*. Kratkosilazni naglasak i dužinu nedvojbeno imaju 4 izvedenice: *ùsklik*, *ùzdāh*, *ùžrāst*, *ùzvīk*; pretežiti su naglasci *ùzmāh*, *ùzmāk* i *ùžvrāt*.

*Prema ispitivanju u standardnoj izgovornoj praksi polaznih štokavaca (*N* = 24)

²² Babić (1981: 33) također bilježi samo *úšpon* uz *úšpon*.

dugouzlazni naglasak potiskuje kratkouzlazni u samo dvjema izvedenicama: *úšpon* (20), *úžgon* (16),²³ čime se potvrđuje da duženje, tj. sekundarni dugouzlazni naglasak u ovoj skupini izvedenica izostaje zbog suglasničkog skupa: „(...) duženje često izostaje kod (nekih) suglasničkih skupova, usp. npr. *òdnos* uz *pónos*; *òdbor* i *izbor* uz *sâbor* ← *sâbor; *ùzmak* uz *pómak*; *ispis* uz *pópis*, *ópis*; *iskaz* (uz *ískaz*) uz *dókaz* (usp. još i *izvor*, *òtvor*) itd.” (Kapović 2015: 743).²⁴

Ispitanici polazni neštokavci ne podupiru, čak ni polovično, dug prefiks ni u jednoj izvedenici iz ove skupine.

4. ZAKLJUČAK

Naglasna analiza dvosložnih izvedenica muškoga roda nultim sufiksom od prefigiranih glagola s izvorno kratkim prefiksima *do-*, *po-*, *pro-*, *u-*, *uz-* u zapisanoj normi pokazala je da je taj dio korpusa imeničkih tvorenica nultim sufiksima naglasno zamršen i nesređen. U jednojezičnim rječnicima često je kolebanje te dubliranje. Semantički među obrađenim izvedenicama prevladavaju riječi apstraktna značenja, puno je novijih tvorenica, riječi koje pripadaju stručnom nazivlju i poslovnom jeziku i neke su zabilježene s čak trima naglascima: *dòkáz*, *dòkaz*, *dókaz*; *dòsĕg*, *dòseg*, *dóseg*; *ùtĕg*, *ùteg*, *úteg* itd. To pokazuje da su se autori rječnikā kolebali između zabilježenih naglasaka u prethodnim, dvojezičnim rječnicima i izgovorne prakse (uzusa). U rječnicima dugouzlazni naglasak prodire ponajprije na područje kratkouzlaznoga naglasaka, a mjestimično potiskuje i kratkosilazni naglasak. Dugouzlazni je najviše prodro kod izvedenica s prefiksom *pro-* (osobito u VRH-u) te kod izvedenica s prefiksom *u-* (osobito u HER-u i VA-u), dok je kod izvedenica s prefiksima *do-*, *po-*, *uz-* taj prodor puno manji. Velika neusklađenost rječnikā pokazuje da se radi o procesu koji je u tijeku. Prema istraživanju u standardnoj izgovornoj praksi polaznih novoštokavaca dugouzlazni naglasak izrazito se širi i potiskuje kratkouzlazni kod izvedenica s prefiksima *do-*, *po-*, *pro-*, ali taj proces nije puno uznapredovao kod izvedenica s prefiksima *u-* i *uz-*; kod potonjih očekivano zbog prefiksa koji završava suglasnikom, osobito pred sljedećim suglasnikom, usp. npr. *ùzlaz* i *prólaz*. Ondje gdje se u praksi naglasak izvedenicā koleba, npr. *dópis*, *dópust* i *dòpis*, *dòpust*; *pókolj*, *pókus*, *pópis*, *pópust*, *pórez*, *pótop* i *pòkolj*, *pòkus* (*pòkūs*), *pòpis*, *pòpust*, *pòrez*, *pòtop*; *própust* i *pròpust*

²³ Prema Zoričiću (1990: 92) u ovoj su skupini naglasni ostvaraji s dugouzlaznim također slabo prošireni.

²⁴ Takvo fonetsko ograničenje potvrđeno je za osječki govor; vidi u Benić 2007.

itd. uočava se razlika između dviju velikih zona: sjeverne, kontinentalne za koju je karakterističan dugouzlazni naglasak i južne, mediteranske u kojoj duženje najčešće izostaje.²⁵ Istraživanje je također pokazalo da u širenju neetimološke dužine kod izvorno kratkih prefiksa neizravno sudjeluju i govornici s čakavskim i kajkavskim polaznim idiomom. Naime iako se radi o fenomenu karakterističnom za novoštokavske govore, skupina ispitanika polaznih neštokavaca svojim naglašavanjem podupire dug prefiks u svim izvedenicama koje polazni novoštokavci izgovaraju s dugouzlaznim naglaskom u najvećem postotku; što upućuje na to da takav naglasak usvajaju iz većinske standardne izgovorne prakse. U cjelini gledano, zapisana norma i standardna izgovorna praksa razlikuju se po opsegu pomicanja, tj. preslagivanja riječi iz podtipa u podtip unutar naglasnoga sustava. Dugouzlazni naglasak širi se na račun kratkouzlaznoga više u standardnoj praksi i prisutan je u govornikā na širokom prostoru hrvatskoga standardnog jezika. Stoga bi u izboru između kodificiranoga naglaska i naglaska koji je ustaljen u standardnoj zapadnonovoštokavskoj izgovornoj praksi prednost trebalo dati tomu drugom.

²⁵ U Zagrebu su, naravno, štokavske osnove razne.

LITERATURA

- ANIĆ, Vladimir. 1991. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- ANIĆ, Vladimir, Dunja BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Ljiljana CIKOTA. 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- ANIĆ, Vladimir. 2004. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Prir. Ljiljana Jojić. Zagreb: Novi Liber.
- BABIĆ, Stjepan. 1991[2]. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*. Zagreb: HAZU; Globus.
- BARIĆ, Eugenija, Lana HUDEČEK, Nebojša KOHAROVIĆ, Mijo LONČARIĆ, Marko LUKENDA, Mile MAMIĆ, Milica MIHALJEVIĆ, Ljiljana ŠARIĆ, Vanja ŠVAČKO, Luka VUKOJEVIĆ, Vesna ZEČEVIĆ, Mateo ŽAGAR. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje; Pergamena; Školske novine.
- BENIĆ, Mislav. 2007. „Osnovni podaci o osječkoj akcentuaciji”. *Filologija* 48: 1–28.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Dunja [glav. ur.]. 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje; Školska knjiga.
- BROZOVIĆ, Dalibor. 1963. „Prodor u naš ortoepski standard”. *Jezik* 11 (5): 144–153.
- DEANOVIĆ, Mirko i Josip JERNEJ. 1982[5]. *Hrvatsko ili srpsko–talijanski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
- HRASTE, Mate. 1957. „O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj”. *Filologija* 51: 59–75.
- JOJIĆ, Ljiljana [glav. ur.]. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- KAPOVIĆ, Mate. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KLAIĆ, Bratoljub. 2013. *Naglasni sustav standardnoga hrvatskog jezika*. Prir. Božidar Smiljanić. Zagreb: Nova knjiga Rast d.o.o.
- LÁSZLÓ, Bulcsú. 1996. „Općitbena bilježnost pri odredbi srbštine i hrvatštine”. *Jezik i komunikacija*. Ur. Marin Andrijašević i Lovorka Zergollern-Miletić. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku: 430–451.
- RJEČNIK HRVATSKOGA ILI SRPSKOGA JEZIKA (*Akademijin rječnik*). 1880–1976. Sv. 1–97 [I–XXIII]. Zagreb: JAZU. URL: <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=196759> (27. 4. 2025.)
- ŠONJE, Jure [glav. ur.]. 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža; Školska knjiga.
- ZORIČIĆ, Ivan. 1990. *Naglasni odnosi i norma*. Zagreb: Školske novine.

TABLICE

TABLICA 1. Naglasak izvedenica s prefiksom *do-* u rječnicima

TABLICA 2. Naglasak izvedenica s prefiksom *po-* u rječnicima

TABLICA 3. Naglasak izvedenica s prefiksom *pro-* u rječnicima

TABLICA 4. Naglasak izvedenica s prefiksom *u-* u rječnicima

TABLICA 5. Naglasak izvedenica s prefiksom *uz-* u rječnicima

ON THE STRESS PATTERN OF THE PÓNOS TYPE

HELENA DELAŠ

ABSTRACT

The field of Croatian accentual studies is not coherent. Accent confuses both ordinary language users and language experts. This paper offers a contribution to the establishment of a normative stress pattern for noun formations derived through zero suffixation. Its primary objective is to trace the spread of the secondary long rising accent characteristic of the *pónos* and *pródor* type, as well as its encroachment upon the original short rising accent of the *pónos* and *pròdor* type in Croatian monolingual dictionaries. Furthermore, by comparing codified and attested stress patterns, the study also seeks to identify developmental trends within standard Croatian prosody as manifested in a corpus of relevant derivations—specifically, disyllabic masculine nouns formed by zero suffixation from verbs with originally short prefixes. The analysis reveals that, although the short rising accent remains present in monolingual dictionaries, its retention is not as consistent as in earlier bilingual dictionaries. There is frequent oscillation between the two rising accents, and doublets often emerge under the influence of analogy (e.g., *dòpis* and *dópis*, by analogy with *zápis*). The inconsistencies among dictionaries suggest an ongoing prosodic realignment. Examination of standard pronunciation practices indicates that the long rising accent is increasingly gaining ground and displacing the short rising variant—particularly in derivations with certain prefixes (e.g., *do-*, *po-*, *pro-*), and especially in more recent coinages, many of which are technical or specialised terms (e.g., *dópis*, *pógon*, *prómet*, *úred*). When choosing between the codified accentuation and the accentuation that has been verified in the Western Neo-Štokavian pronunciation, it is the latter that should be given priority.

KEYWORDS:

Croatian language, standard prosody, dictionaries, nouns, secondary long rising accent